

نظام تربیت دینی از منظر امام خمینی

دکتر محمد احسانی

استاد یاز جامعه المصطفی العالمیه

معاونت پژوهشی

پژوهشکده امام خمینی^(س) و انقلاب اسلامی

وابسته به مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی^(س)

۱۳۹۹

تمامی حقوق این اثر محفوظ است. تکثیر یا تولید آن کلاً یا جزئاً، به هر شکل اعم از چاپ، فتوکپی، اسکن، صوت، تصویر یا انتشار الکترونیک بدون اجازه مکتوب از ناشر ممنوع است.

سرشناسه: احسانی، محمد، ۱۳۴۱ -
عنوان و نام پدیدآور: نظام تربیت دینی از منظر امام خمینی / محمد احسانی.
مشخصات نشر: تهران: پژوهشکده امام خمینی (س) و انقلاب اسلامی، معاونت پژوهشی، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری: ۳۵۹ ص. نمودار.
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۷۹۸۶-۹۹-۱
وضعیت فهرست نویسی: فیا
یادداشت: کتابنامه: ص. ۳۴۲.
موضوع: خمینی، روح الله، رهبر انقلاب و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران، ۱۲۷۹ - ۱۳۶۸. — دیدگاه درباره آموزش و پرورش
موضوع: Khomeyni, Ruhollah, Leader and Founder of IRI -- Views on education
موضوع: خمینی، روح الله، رهبر انقلاب و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران، ۱۲۷۹ - ۱۳۶۸. — دیدگاه درباره اخلاق
موضوع: Khomeyni, Ruhollah, Leader and Founder of IRI -- Views on ethics
موضوع: تربیت اخلاقی
موضوع: Moral education
موضوع: اسلام - آموزش و پرورش
موضوع: Islamic education
شناسه افزوده: پژوهشکده امام خمینی (س) و انقلاب اسلامی. معاونت پژوهشی
رده بندی کنگره: (SR ۱۵۷)
رده بندی دیویی: ۲. ۸۴۲. ۹۵
شماره کتابشناسی ملی: ۷۸۵۵

کد م ۳۰۲۵

پژوهشکده امام خمینی (س) و انقلاب اسلامی (وابسته به مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س))

نظام تربیت دینی از منظر امام خمینی
نویسنده: دکتر محمد احسانی
مدیر آماده سازی: سید محمد حسینی
ویراستار: اعظم سلیمانی
صفحه آرای و طرح جلد: زهرا قربانی
ناشر: معاونت پژوهشی، انتشارات پژوهشکده امام خمینی (س) و انقلاب اسلامی
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۷۹۸۶-۹۹-۱
نوبت چاپ: اول سال چاپ: ۱۳۹۹ شمارگان: ۵۰۰ نسخه
قیمت: ۶۵۰۰۰ تومان
مراکز پخش:
فروشگاه شماره یک: خیابان انقلاب، بین ۱۲ فروردین و فخر رازی، پاساژ ظروفچی
تلفن: ۶۶۴۹۳۰۸۱ دورنگار: ۶۶۴۰۰۹۱۵
فروشگاه شماره دو: خیابان انقلاب، چهار راه حافظ
تلفن: ۶۶۷۰۱۲۹۷
امور نمایندگی ها و نمایشگاه ها
تلفن: ۶۶۴۰۴۸۷۳
امور سفارشات و بازرگانی
تلفن: ۶۶۴۸۹۱۶۰
فروشگاه مجازی مؤسسه عروج
www.oroujpub.com

نشانی: اتوبان تهران - قم، قبل از عوارضی، حرم مطهر امام خمینی، پژوهشکده امام خمینی (س) و انقلاب اسلامی
http://www.ri-khomeini.ac.ir : تارنما
info@ri-khomeini.ac.ir : پست الکترونیکی

فهرست مطالب

پیشگفتار

مقدمه

فصل اول: مفاهیم و کلیات

مفهوم شناسی

دین

امام

تربیت

تربیت دینی

تربیت دینی از منظر امام

موضوع تربیت دینی

اهمیت تربیت دینی

ضرورت تربیت دینی انسان

رابطه تعلیم با تربیت دینی

رابطه تعلیم با تربیت دینی از دیدگاه امام

امام خمینی معمار نظام تربیت دینی در جهان معاصر

پیشینه تحقیق

امتیاز این پژوهش با پژوهش های پیشین

روش تحقیق

منطق استخراج مؤلفه های تربیتی

مراحل استخراج مؤلفه های تربیتی

فصل دوم: مبانی تربیت دینی

مفهوم شناسی مبنا

ویژگی های مبنا

مبانی معرفت شناسی

مبانی هستی شناسی

۸۲	مبانی ارزش شناسی
۱۰۳	مبانی انسان شناسی
۱۲۶	مبانی اجتماعی
۱۲۷	مبانی سیاسی
۱۴۰	مبانی اقتصادی
۱۴۷	مبانی کارکردهای خدماتی

فصل سوم: اهداف تربیت دینی

۱۶۱	هدف عام در تربیت دینی
۱۶۲	طبقه بندی اهداف تربیت دینی
۱۶۵	اهداف مقدماتی (و...های)
۱۸۹	هدف نهایی

فصل چهارم: اصول و روش های تربیت دینی

۱۹۸	اصول تربیت دینی
۱۹۹	مفهوم شناسی اصل
۲۰۱	ویژگی های اصل
۲۰۳	اصول اعتقادی
۲۲۴	اصول عاطفی
۲۴۵	اصول رفتاری
۲۵۶	روش های تربیت دینی

فصل پنجم: عوامل مؤثر در تربیت دینی

۲۸۵	خانواده
۳۰۲	مدرسه
۳۰۸	محتوای تربیت
۳۱۰	جامعه

فصل ششم: شاخصه های نظام تربیت دینی از منظر امام خمینی

۳۲۵	تربیت دینی از منظر امام به منزله تربیت اسلامی
۳۲۶	شاخصه های نظام تربیت دینی
۳۲۶	شاخصه های کلی

۳۲۹

شاخصه های شناختی

۳۳۰

شاخصه های انسان شناختی

۳۳۳

شاخصه های عاطفی

۳۳۶

شاخصه های اجتماعی

۳۳۹

نتیجه گیری

۳۴۲

کتابنامه

www.ketab.ir

پیشگفتار

تعلیم و تربیت از جمله نهادهای تاثیر بر عرصه‌های مختلف زندگی انسان‌هاست و از دیرزمان در بهبود حیات آدمی و ایجاد رفاه و پیشرفت در عرصه‌های گوناگون حیات بشری ایفای نقش کرده است. هرچند جهان امروز در حوزه‌های فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و... با چالش‌های متعددی مواجه است، به نحوی که ملت‌های محروم و ضعیف دنیا از آن رنج می‌برند و دائم تهدید و اذعاب زورمندان روبه‌رو هستند. چنانکه همه شاهدند، حاکمان ظالم و ستمگر و بدنام و بی‌استکبارانه اینکه گریهی از مشکلات جوامع انسانی و اسلامی نمی‌کشایند، بلکه همواره به مشکلات ملل مستضعف می‌افزایند و حقوق مسلم آنها را پایمال نموده، کمترین ارزشی برای جان، مال و آبروی آنان قائل نیستند. به‌ویژه جوامع مسلمانان، به‌علت اختلاف و از هم‌پاشیدگی شدیدی که در میان آنها وجود دارد، با مشکلات مضاعف روبه‌رو هستند. انتحار، انفجار، قتل و ستمگری از کارهای روزمره در کشورهای اسلامی است که زندگی مسلمانان را با خطر جدی مواجه ساخته و هر روز جان ده‌ها مسلمان بی‌گناه را می‌گیرد و زن و کودک بی‌دفاع را به خاک و خون می‌کشند. کشورهای عراق، سوریه، فلسطین، یمن، پاکستان، افغانستان و... هر روز شاهد صحنه‌های دلخراش از این گونه حوادث هستند.

با تجزیه و تحلیل مسائل موجود در جهان و مخصوصاً جوامع اسلامی و نیز ریشه‌یابی این چالش‌ها به این نتیجه می‌رسیم که سرمنشأ همه مشکلات دوری از فرهنگ اسلام و قرآن و جدایی از معارف پیامبر (ص) و اهل‌بیت (ع) آن حضرت است. مسلمانان بیش از آنکه تابع اسلام و قرآن باشند و از پیامبر (ص) و خاندان آن بزرگوار پیروی کنند، تابع دشمنان اسلام هستند و از استکبار جهانی فرمانبری دارند. تا زمانی که آنها در این حالت قرار دارند، یقیناً وضعیت موجود برقرار و مستکبران بر سرنوشته آنان مسلط خواهند بود. اوضاع سیاسی - اجتماعی، چالش‌های فرهنگی و مشکلات اقتصادی کماکان بر زندگی مسلمانان حاکم است. مآثر مادی و معنوی آنان به تاراج خواهند رفت.

راه حل مشکلات و رفع ریفته‌ها از چالش‌های کنونی جوامع مسلمان تنها در بازگشت به هویت دینی و فرهنگی اسلام بی‌بافتگی باشد که همان تمسک به قرآن و تبعیت از پیامبر (ص) و اهل‌بیت (ع) ایشان است. اگر مسلمانان به جای فرمانبرداری از بیگانگان به هویت اصیل خویش بازگردند و از سیران دینی و اسلامی خود پیروی نمایند، بسیاری از مشکلات فردی، اجتماعی و فرهنگی آنان برطرف خواهد شد. زیرا هویت اسلامی و قرآنی، هویت استقلال، وحدت، تعاون برادرانه، همدردی، خودکفایی و همه خوبی‌هاست که جامعه را از تکیه بر دشمنان و استکبار بی‌نیاز می‌نماید. فرهنگ اسلام، فرهنگ بی‌نیاز از مستکبران و اتکای به سرمایه‌های انسانی و مادی داخلی است. اگر این فرهنگ در جامعه به صورت گفتمان درآید و مردم به‌ویژه مسئولان بر آن متعهد و ملتزم باشند، در زمان نه چندان دور مشکلات جامعه اسلامی کاهش یافته و به تدریج از بین خواهد رفت.

آنچه در فرهنگ سازی و تلاش در مسیر خودکفایی و استقلال جامعه اسلامی مؤثر است، تربیت نیروی مؤمن و متعهد به اسلام و معارف دینی و قرآنی است. نظام تربیت دینی و قرآنی که هدف رسالت انبیا و پیامبر (ص) در متون دینی بیان شده، در واقع برای نجات جامعه اسلامی و حل مشکلات مسلمانان بوده است. به‌خصوص اگر نظام تربیت دینی مبتنی بر اندیشه‌های اسلامی و قرآنی باشد، در حل معضلات حیات انسانی کاربرد

بیشتری ایفا می‌نماید. در جهان معاصر تنها کسی که توانست نظام اسلامی را بر اساس اسلام و سیره معصومین^(ع) بنیاد نهاد، شخصیت امام خمینی است. بی‌شک بعد از عصر معصومین^(ع) تنها حکومت دینی و اسلامی نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران است که یادگار امام و از صدقات جاریه آن بزرگ مرد تاریخ می‌باشد. همان‌گونه که نظام جمهوری اسلامی جامعه اسلامی ایران را از سلطه استکبار بیرون آورد و مشکلات فرهنگی و تربیتی آن را برطرف نمود، نظام تربیت دینی از منظر امام، هم می‌تواند در حل بسیاری از چالش‌های فکری و فرهنگی مؤثر باشد. این پژوهش تلاشی است در این راستا و اندیشه‌های تربیتی ایشان با یک تحقیق علمی، نظام‌مند و هدفدار به صورت کاربردی ارائه و در اختیار علاقه‌مندان به اسلام و دیدگاه‌های نجات بخش امام قرار گرفته است. نظام تربیت دینی، مبانی، اهداف، اصول، روش‌ها، عوامل و ارکان تربیت در این پژوهش از منظر امام، بررسی و تبیین، استخراج و به منظور استفاده مخاطبان و مخصوصاً مراکز آموزشی و تربیتی عرضه شده است. امید است که مورد استفاده و کاربرد در نهاد آموزش و پرورش جوامع مسلمان و به‌ویژه جمهوری اسلامی قرار گیرد.

در پایان لازم است از همه کسانی که در فرآیند اجرای این تحقیق به‌نگارنده یاری رسانیده و در ساماندهی آن کمک کرده‌اند، خصوصاً ریاست محترم پژوهشکده امام خمینی^(س) و انقلاب اسلامی، معاونت پژوهشی و همکاران محترمانه که زحمات و چنین کاری را فراهم آوردند و همچنین از ارزیاب محترم و ویراستار و دیگر نیروهای که به نوعی در تدوین و تکمیل این کار همکاری کردند، صمیمانه تشکر و قدردانی به عمل آوردم. امید است که نخست این کار اندک مورد رضای خدای متعال و توجه حضرت ولی عصر^(عج) قرار گیرد و همچنین زمینه‌ای باشد برای کارهای بیشتر و بهتر در جهت استقلال فرهنگی جامعه اسلامی، ان شاء الله.